

Anne Nederkoorn: Behoeften in de basiseducatie

Ahmed komt uit Marokko. Hij is daar nooit naar school geweest. Hij is 36 jaar. Toen hij een jaar geleden bij mij op de cursus kwam om Nederlands te leren, was 'Hallo, hoe gaat 't?' het enige wat hij kon zeggen. Lezen en schrijven kon hij niet. Hij begint na een jaar les steeds beter te spreken, begrijpt goed wat er gezegd wordt, mits de spreker duidelijk en in korte zinnen spreekt. Door letters na te tekenen en door te ervaren hoe schrift functioneert, raakt hij vertrouwd met schrijven. Door nazeggend en fouten makend te oefenen, leert hij lezen. Hij zit nog midden in een langdurig leerproces. Terwijl hij bij voorbeeld nog 'hou' leest als er 'hoe' staat, of 'brood' als er 'bord' staat, verfijnt hij zijn uitspraak en inzicht in de taal steeds meer. Door te luisteren, bezig te zijn, mee te doen in de groep. Hij praat. Hij leest. Hij heeft geleerd dat er naar hem geluisterd wordt. Hij heeft geleerd hoe belangrijk het voor hem is om te kunnen lezen. Dat is een enorme verandering in één jaar, zeker voor een volwassene die lezen en schrijven heeft leren zien als ontoegankelijk terrein.

Ahmed is één cursist in een NT2-groep van veertien mensen. Van die groep zitten zeven mensen in een soortgelijke positie als hij: ze hebben geen of slechts enkele jaren onderwijs genoten, en zijn in en om de lessen vooral bezig met het ontwikkelen van vertrouwen in zichzelf en in eigen kunnen. Ze zijn precies de mensen voor wie de basiseducatie in het leven geroepen is.

Van mensen als Ahmed wil het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen weten wat zij 'van de basiseducatie willen leren en of deelname aan basiseducatie na verloop van tijd tot de gewenste resultaten leidt'. In oktober vorig jaar kreeg het Studiecentrum Volwassenen-

educatie (SVE) opdracht van het ministerie om een onderzoek naar 'de behoefte aan basiseducatie' uit te voeren. In juni 1992 moest het eindrapport klaar zijn. Ga d'r maar aan staan.

In januari van dit jaar ontving onze instelling als een van de veertig door het SVE benaderde instellingen dikke pakken vragenlijsten voor cursisten en voor docenten, met het verzoek deze nog dezelfde week ingevuld te retourneren. Voor ons docenten kwam de enquête te laat om haar te kunnen bespreken. Tijd om met de cursisten te overleggen was er evenmin.

Ik bekeek de vragenlijsten voor cursisten. Er waren 12 vragen 'Algemeen' (A), 32 vragen 'Nederlands' (N), 33 vragen 'Rekenen' (R), 36 vragen 'Vaardigheden' (V) en 18 vragen 'Engels' (E). Bij elkaar 131 vragen. De tijd die de cursisten voor het invullen zouden nodig hebben was volgens een begeleidende brief 45 à 90 minuten. Ik doe een greep:

'A.05 Als u niet in Nederland bent geboren, in welk jaar bent u in Nederland komen wonen? 19.'

Een 'als... dan'-constructie. Ahmed zou de zin redelijk kunnen verklanken, maar aan het eind van de met grote inspanning gelezen zin zou hij vergeten zijn hoe het begin ook alweer was. Zelfs als ik de zin zou voorlezen, zou hij hem niet begrijpen. En hij niet alleen. Ik keek verder.

'N.22 Hoe goed kunt u een korte inleiding op een vergadering begrijpen?

☐ goed ☐ matig ☐ slecht

Wilt u dit beter leren?

☐ ja ☐ nee

Voor Nederlandstaligen is zo'n vraag wel te begrijpen, maar voor anderstaligen is een formulering als 'Hoe goed kunt u...?' omslachtig en moeilijk. Waarom niet gewoon 'Kunt u...?' ☐ ja ☐ nee ☐ een beetje?

Ik zag een tabel met priegelige lettertjes en cijfertjes. En daaronder:

'N.31 Hoeveel moet iemand betalen, die op 6 maart voor 15 dagen naar hotel Vulcano gaat?

☐ f1235 ☐ f1660 ☐ f1770 ☐ f2180 ☐ weet ik niet

N.32 Welke code moet worden opgegeven als voor hotel «Las Dalias» wordt geboekt?

☐ 14121 ☐ 14129 ☐ 14123 ☐ 14106 ☐ weet ik niet'

Ik vond ook:

'R.18 Hoe goed kunt u het gemiddelde van een aantal gegevens uitrekenen?

☐ goed ☐ matig ☐ slecht

Wilt u dit beter leren?

☐ ja ☐ nee'

en

'V.11 Als u moet uitzoeken hoe u zich moet gedragen tijdens een ontvangst op een stadhuis, hoe goed kunt u dat?

☐ goed ☐ matig ☐ slecht

Wilt u dat beter leren?

☐ ja ☐ nee'

Het is goed om behoeften aan basiseducatie te benoemen en in kaart te brengen. Vanuit die overtuiging heeft het sVE de opdracht van het ministerie aangenomen en vanuit die overtuiging heeft onze instelling besloten aan het onderzoek medewerking te verlenen. Maar wat kunnen cursisten als Ahmed met deze vragenlijst beginnen?

Vijf van de veertien cursisten in mijn NT2-groep zagen er wel een uitdaging in de vragenlijst in te vullen en hebben er, begeleid door een stagiaire, de hele les (2½ uur) aan zitten werken. Ze hebben om uitleg gevraagd, woordenboeken gebruikt, erg hun best gedaan. Alle vijf zeiden ze na afloop dat ze 't héél moeilijk hadden gevonden en uit de antwoorden die ze hebben gegeven bleek mij dat ook wel. Enkele cursisten hadden op de ene bladzijde bij de vraag 'Wilt u dit beter leren?' overal 'ja' aangekruist en op de volgende bladzijde overal 'nee'.

De bedoeling van zelfbeoordelvragen is anderstaligen vaak volstrekt onduidelijk. Er zijn cursisten die thuis voor tientallen bezoekers tegelijk uitgebreide maaltijden verzorgen en die de laatste les voor de vakantie vol trots de heerlijkste, zelf klaargemaakte gerechten presenteren aan de hele groep cursisten. Zij kruisten 'slecht' aan bij de vraag:

'V.16 Als u de maaltijden voor een groep mensen moet verzorgen, met alles wat daarbij komt kijken, inkopen, koken enzovoorts, hoe goed kunt u dat?

☐ goed ☐ matig ☐ slecht'

De losse rekensommetjes als $230:10=...$ en $7 \times 0,3=...$ maakten ze vrijwel allemaal goed. Die waren duidelijk.

Door de haast waarmee de vragenlijsten moesten worden teruggestuurd heb ik gelukkig geen gelegenheid gehad om cursisten in mijn andere groepen met de vragenlijst te confronteren. Maar ik kan me levendig voorstellen dat ook in groepen gevorderde anderstaligen het begrijpen van de vragen grote problemen en misverstanden heeft opgeleverd. In lees- en schrijfgroepen, waarin *Nederlandstalige* volwassenen bezig zijn (beter) te leren lezen en schrijven, zullen de deelnemers er waarschijnlijk nog het beste mee uit de voeten gekund hebben.

Derhalve kunnen de gegevens die op basis van de vragenlijsten uit lees- en schrijfgroepen naar voren komen, betrouwbaar en waardevol zijn. Maar groepen anderstaligen kunnen onmogelijk met dezelfde middelen onderzocht worden. Het onderzoek zal grondig moeten worden uitgebreid wil het tot deugdelijke resultaten kunnen leiden. Dat zou het ministerie toch moeten inzien.